

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК НАУКА: ВІД ОСНОВ ДО НАУКОВОЇ КАРТИНИ СВІТУ

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

*За науковою редакцією доктора економічних наук
професора В. Я. Плаксієнка*

Видавництво
«Центр учбової літератури»
Київ — 2021

УДК 657
Б 94

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Полтавського державного аграрного університету
(протокол № 22 від 18 травня 2021 р.)*

Рецензенти:

Бондар М. І., доктор економічних наук, професор, декан факультету обліку та податкового менеджменту ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В.Гетьмана»;

Малюга Н. М., доктор економічних наук, професор кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Поліського національного університету;

Маренич Т. Г., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку та аудиту Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка.

Бухгалтерський облік як наука; від основ до наукової картини світу
Б 94 [колективна монографія] / за заг. ред. В. Я. Плаксієнка. Київ: «Центр учбової літератури», 2021. 340 с.

ISBN 978-611-01-2277-1

У колективній монографії наводяться історичні, методологічні та організаційні аспекти розвитку бухгалтерського обліку як важливої самостійної та динамічної науки в галузі економіки. Авторами всебічно розглянуті як концептуальні засади функціонування облікової науки, так і окремі перспективні стратегічні напрямки її розвитку на базі сучасних досягнень науково-технічного прогресу.

Видання рекомендується науковцям, здобувачам II та III освітньо-наукових рівнів «Магістр» та «Доктор філософії», а також практикам, які розробляють нормативне та методичне забезпечення обліково-аналітичної роботи.

УДК 657

ISBN 978-611-01-2277-1

© Колектив авторів., 2021.
© Видавництво «Центр учбової літератури», 2021.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

(Плаксієнко В.Я., д.е.н., професор, Полтавський державний аграрний університет, Легенчук С.Ф., д.е.н., професор, державний університет «Житомирська політехніка») 7

РОЗДІЛ 1. «ЯДРО» БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СУЧАСНОСТІ 9

1.1. Історичні аспекти розвитку бухгалтерського обліку як науки в Україні (Бондарчук Н.В., д.держ.упр., професор, Дніпровський державний аграрно-економічний університет) 9

1.2. «Ядро» та змінні у визначенні, предметі і методи бухгалтерського обліку (Плаксієнко В.Я., д.е.н., професор, Лівський Р.В., к.е.н., доцент, Полтавський державний аграрний університет) 19

1.3. Обліковий базис генерації потоків капіталу (Камінська Т.Г., д.е.н., професор, Академія праці, соціальних відносин та туризму, Овчарик Р.Ю., к.е.н., доцент, Київський кооперативний інститут бізнесу і права, Ільчак О.В., к.е.н., асистент, Національний університет біоресурсів і природокористування України) 38

РОЗДІЛ 2. ОКРЕМІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ 53

2.1. Інформаційна роль фінансового обліку у забезпеченні економічної, соціальної та екологічної відповідальності підприємств (Канцедал Н.А., к.е.н., доцент, Пономаренко О.Г., к.е.н., доцент, Полтавський державний аграрний університет) 53

2.2. Трансформація інформаційної ролі бухгалтерського обліку в управлінні доходами аграрних підприємств (Пилипенко К.А., д.е.н., професор, Мац Т.П., к.е.н., доцент, Красота О.Г., к.е.н., доцент, Полтавський державний аграрний університет) 64

2.3. Інформаційна роль бухгалтерського обліку у вирішенні проблем податкової безпеки підприємств (Лега О.В., к.е.н., доцент, Прийдак Т.Б., к.е.н., доцент, Яловега Л.В., к.е.н., доцент, Полтавський державний аграрний університет) 74

2.4. Логістичні питання організації обліку запасів (Левченко З.М., к.е.н., доцент, Тютюнник С.В., к.е.н., доцент, Дугар Т.Є, к.е.н., доцент, Романченко Ю.О., к.е.н., доцент, Полтавський державний аграрний університет).....	85
2.5. Річна фінансова звітність як засіб формування та реалізації державної політики у сфері бухгалтерського обліку (Грибовська Ю.М., к.е.н., доцент, Ходаківська Л.О., к.е.н., доцент, Полтавський державний аграрний університет).....	102

РОЗДІЛ 3. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ 115

3.1. Глобальні принципи управлінського обліку в контексті формування екологічної безпеки підприємств (Гуцаленко Л.В., д.е.н., професор, Національний університет біоресурсів та природокористування України, Лепетан І.М., к.е.н., доцент, Вінницький національний університет)	115
3.2. Формування та обліковий супровід витрат логістичного сегменту підприємства (Назаренко О.В., д.е.н., професор, Сумський національний аграрний університет)	130
3.3. Управління фінансово-економічною стійкістю підприємства у контексті застосування обліково-аналітичних інструментів (Шмиголь Н.М., д.е.н., професор, Національний університет «Запорізька політехніка», Касянок М.А., аспірант, Запорізький національний університет)	143
3.4. Обліково-аналітичне забезпечення сталого розвитку підприємств (Скоробогатова Н.Є., к.е.н., доцент, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»)	154
3.5. Архітектурно-онтологічне моделювання обліково-аналітичного забезпечення менеджменту бізнес-процесів підприємства (Пилипенко А.А., д.е.н., професор, Халліфах А. М., стажер, Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця)	165

РОЗДІЛ 4. НОВЕ В КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	183
4.1. Інноваційний імператив розвитку бухгалтерського обліку в епоху цифрових перетворень (Бочуля Т. В., д.е.н., професор, Харківський державний університет харчування та торгівлі)	183
4.2. Цифровізація як вектор модернізації системи бухгалтерського обліку (Соколенко Л.Ф., к.е.н., доцент, Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка, Назаренко І.М., д.е.н., професор, Сумський національний аграрний університет)	196
4.3. Трансформація елементів методу бухгалтерського обліку в умовах комп'ютеризації (Кулик В.А., д.е.н., професор, Полтавський державний аграрний університет).....	209
4.4. Особливості, переваги та недоліки програмних продуктів («Універсал 7: ERP» та «BAS Бухгалтерія») (Мокієнко Т.В., к.е.н., доцент, Черненко К.В., к.е.н., доцент, Полтавський державний аграрний університет).....	222
4.5. Економічна ефективність впровадження автоматизованих облікових систем (АОС) підприємств (Горященко Ю.Г., к.е.н., доцент, Жадько К.С., д.е.н., професор, Носова Т.І., к.е.н., доцент, Університет митної справи та фінансів).....	234
РОЗДІЛ 5. СУЧАСНІ І ПЕРСПЕКТИВНІ ІНСТИТУТИ ТА ІНСТИТУЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	251
5.1. Обліковий інжиніринг у формуванні професійного судження бухгалтера (Садовська І.Б., д.е.н., професор, Волинський національний університет ім. Лесі Українки, Нагірська К.Є., к.е.н., доцент, Луцький національний технічний університет).....	251
5.2. Розуміння бухгалтерського обліку як соціальної та інституційної практики: місце в сучасній бухгалтерській науковій картині світу (Легенчук С.Ф., д.е.н., професор, державний університет «Житомирська політехніка»).....	261

5.3. Інституціональна теорія бухгалтерського обліку в науковому забезпеченні сталого розвитку (Жук В.М., д.е.н., професор, академік НААН, головний науковий співробітник відділу обліку та оподаткування ННЦ «Інститут аграрної економіки»).....	280
5.4. Федерація бухгалтерів і аудиторів як засіб фахового зростання професіоналів облікової справи (Левченко З.М., к.е.н., доцент, Єрмолаєва М.В., к.е.н., доцент, Дугар Т.Є, к.е.н., доцент, Тютюнник С.В., к.е.н., доцент, Полтавський державний аграрний університет).....	296
5.5. Етика професійного бухгалтера та її регулювання (Чижевська Л.В., д.е.н., професор, Державний університет «Житомирська політехніка»).....	305

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

3.1. Глобальні принципи управлінського обліку в контексті формування екологічної безпеки підприємств

У сучасних умовах процеси функціонування та розвитку економічних систем залежать від різних чинників зовнішнього середовища, серед яких довкілля займає перше місце. Адже, забруднення різних компонентів довкілля, використання природних ресурсів, відтворення природно-ресурсного потенціалу тощо, з одного боку забезпечує економічний розвиток, а з іншого, – спричиняє небезпечні ситуації, що мають як техногенний, так і природний характер і супроводжуються екологічними та пов'язаними з ними соціальними збитками. Зазначене свідчить про необхідність удосконалення управління екологічною безпекою, що в умовах розвитку ринкових відносин у нашій державі, у свою чергу, потребує облікового підходу, у якому головна ідея полягає, як відомо, в наданні інформації з метою ефективного управління та прийняття оперативних рішень.

Важливою компонентою системи інформаційного забезпечення є управлінський облік, основною метою якого є допомога менеджменту підприємства в досягненні стратегічних цілей підприємства. Тому результативність суб'єкта господарювання безпосередньо залежить від рівня розвитку управлінського обліку.

Сучасна система управлінського обліку включає чимало процедур, вибір яких залежить від цілей управління, здатності оперативно реагувати на зміну зовнішніх і внутрішніх чинників, можливості коригувати неактуальні цілі, прогнозувати ситуацію на майбутнє. Проте, вони повинні відповідати певним принципам управлінського обліку, що лежать в основі всіх інших елементів цієї системи.

Дослідженню сутності та принципів управлінського обліку присвячено праці як зарубіжних, так і вітчизняних авторів, зокрема: Х. Андерсона, Р. Ентоні, Б. Нідлза, Дж. Фостера, Ч.Т. Хорнгрена,

С.Ф. Голова, В.М. Жука, В.Б. Івашкевича, О.С. Красова, Л.В. Нападовської, О.Є. Ніколаєвої, М.С. Пушкаря, І.Б. Садовської, Т.В. Шишкової та інших. У наукових працях зазначених вчених наведено власний підхід до переліку принципів управлінського обліку, щодо якого кожен автор має власне бачення. Це сприяло проведенню критичного аналізу та розробці базових принципів управлінського обліку та його основоположних припущень.

Управлінський облік організовується та проводиться для задоволення внутрішніх потреб керівництва, при цьому включає як фінансову, так і не фінансову інформацію, тому виникає проблема того, що не всі загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку підходять до управлінського обліку, також є потреба у визначенні додаткових принципів. Відзначається, що основним принципом управлінського обліку є його орієнтація на задоволення інформаційних потреб управління, вирішення задач внутрішньофірмового менеджменту різного рівня прав і відповідальності. При цьому інформація повинна випереджати прийняті рішення [6].

Поняття «принцип» (від лат. principium – початок, основа) означає основне вихідне положення будь-якої теорії, вчення, науки, світосприйняття, політичної організації тощо [13]. Принцип бухгалтерського обліку – це правило, яким слід керуватися при вимірюванні, оцінці та реєстрації господарських операцій і при відображенні їх результатів у фінансовій звітності.

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» встановлено такі принципи, на яких ґрунтується бухгалтерський облік: обачності, повного висвітлення, автономності, послідовності, безперервності, нарахування й відповідності доходів і витрат, превалювання сутності над формою, історичної (фактичної) собівартості, єдиного грошового вимірника та періодичності [5]. Проте не всі принципи підходять для управлінського обліку, який включає як фінансові, так і нефінансові дані.

З метою формулювання базових принципів управлінського обліку необхідно насамперед розглянути різні тлумачення поняття «управлінський облік».

Ч. Хорнгрен, Дж. Фостер, Ш. Датар розглядають управлінський облік «як систему збору й групування фінансової і нефінансової

інформації, на основі якої менеджери приймають рішення для досягнення цілей організації» [16].

Група авторів у складі Е.А. Аткинсона, Р.Д. Банкера, Р.С. Каплана та С.М. Янга в колективній праці наводять тлумачення управлінського обліку, сформульоване Інститутом управлінських бухгалтерів (Institute of Management Accountanting – ІМА). Управлінський облік визначається як «система, яка додає цінність процесу безперервного удосконалення планування, проектування, вимірювання і функціонування систем фінансової й нефінансової інформації, що спрямовує дії менеджменту, мотивуючи поведінку, підтримує і створює культурні цінності, необхідні для досягнення стратегічних, тактичних і оперативних цілей організації» [2].

Л.В. Нападовська характеризує управлінський облік як «інформаційну систему, спрямовану на підтримку оперативних, тактичних і стратегічних рішень, яка формується на основі зовнішньої ринково орієнтованої фінансової й нефінансової інформації, орієнтована переважно на відслідковування тенденції і трендів змін процесів, оперує оперативною, поточною, плановою й прогновною інформацією» [9].

Дослідження літературних джерел, в яких розкривається сутність управлінського обліку, дозволило зробити висновок, що організація управлінського обліку як системи інформаційного забезпечення управління підприємством має базуватися на дотриманні таких основних принципів (рис. 1).

Система управлінського обліку США, що використовується у виробничому процесі [8, с. 12], базується на трьох узагальнюючих принципах, які, в свою чергу, деталізовані відповідним чином (табл. 1).

Для ефективного функціонування управлінського обліку підприємствам потрібний міцний організаційний фундамент і здатність швидко реагувати при ухваленні управлінських рішень. При цьому впровадження універсальних принципів поза сумнівом допомогло б досягти бажаних результатів. Саме з цією метою дві найбільші організації в сфері управління і обліку СІМА і АІСРА об'єдналися, щоб запропонувати компаніям всього світу, незалежно від сфери їх діяльності і розміру, універсальні принципи управлінського обліку.

Міжнародні принципи управлінського обліку були розроблені спільно з генеральними і фінансовими директорами, іншими фахівцями зі всього світу.

Принципи організації управлінського обліку

принцип безперервності діяльності підприємства	оцінку діяльності активів та зобов'язань підприємства, виходячи з припущення, що його діяльність триває далі.
принцип єдиного грошового вимірника	вимірювання і узагальнення господарських операцій в єдиній грошовій одиниці при плануванні та обліку виробництва.
принцип повноти й аналітичності інформації	дані які містяться в звітах, повинні бути повними і представлені в зручному для аналізу вигляді та не вимагати додаткової аналітичної обробки.
принцип періодичності	відображає виробничий і комерційний цикл підприємства і є важливим для побудови системи управлінського обліку.
принцип методологічної незалежності	передбачає, що кожне підприємство встановлює свої правила організації та порядку ведення управлінського обліку.
принцип орієнтації обліку на досягнення	приймаючи рішення на будь-якому рівні і обираючи найоптимальніше з них, пріоритетним слід вважати інтереси підприємства в цілому.
принцип результативності	при здійсненні будь-яких видів діяльності слід постійно порівнювати витрати, понесені в результаті діяльності з отриманим результатом.
принцип відповідальності	за величину і витрат і результатів відповідальність несе конкретна особа, яка їх контролює.
принцип оцінки результатів діяльності структурних підрозділів підприємства	передбачає визначення тенденцій і перспектив кожного підрозділу в формуванні прибутку підприємства на всіх його стадіях (від виробництва до реалізації продукції).
принцип багатоваріантності	при підготовці інформації слід враховувати всі можливі варіанти, однак обрати найоптимальніший з метою прийняття управлінських рішень.
принцип бюджетного методу управління витратами, фінансами, комерційною діяльністю	використовується на підприємствах як інструмент планування, контролю і регулювання.

Рис. 1. Принципи організації управлінського обліку

Джерело: сформовано авторами

Таблиця 1

Принципи управлінського обліку США

Обумовлені вимогами фінансового обліку	Ті, які формують склад і процедури ведення управлінського обліку	Ті, які визначають напрями і способи обліку в конкретних ситуаціях управління виробництвом
1. Безперервність діяльності підприємства	1. Єдність одиниць вимірювання, які використовуються в плануванні і обліку процесу виробництва	1. Періодичність, яка відтворює виробничий та комерційний цикли
2. Доречність	2. Послідовність та багатократність використання первинної та проміжної інформації	2. Облік затрат за процесами діяльності підприємства
3. Суттєвість	3. Повнота і аналітичність, які забезпечують вичерпною інформацією користувачів щодо об'єктів обліку	3. Облік затрат на основі руху продукту
4. Достовірність	4. Нормативний і бюджетний (кошторисний) методи контролю зарухом виробництва, зростанням затрат та результатами виробництва	4. Відповідність доходів і затрат на основі тимчасової визначеності факторів господарської діяльності
5. Облік за собівартістю	5. Логічність формування показників внутрішньої звітності, яка відтворює комунікативний зв'язок між рівнями і об'єктами управління	5. Визнання результатів діяльності структурних підрозділів підприємства
6. Періодичність	-	-
7. Відповідність доходів і витрат	-	-

Джерело: [8]

За підсумками проведення міжнародних консультацій щодо проекту розробки принципів в кінці жовтня 2014 р. CIMA і AICPA опублікували фінальний документ, в якому були представлені 4 основні принципи управлінського обліку [3].

Глобальні принципи управлінського обліку визначають передову практику бухгалтерського обліку, яка сприяє прийняттю складних рішень, що покликані забезпечити сталу цінність організації. Вони відображають бачення генеральних і фінансових директорів, науковців та фахівців з п'яти континентів, яке було сформульоване у ході міжнародних консультацій.

Принципи управлінського обліку були розроблені з метою надання допомоги організаціям подолати розрізненість та стимулювати інтегроване мислення, яке забезпечить більш ефективне прийняття рішень. Отже, згідно з документом «Глобальні принципи бухгалтерського

обліку» існують чотири принципи, що зосереджені на досягненні чотирьох основних цілей: вплив (комунікація породжує інформацію, що має вплив), релевантність (інформація є релевантною), вартість (аналізується вплив на вартість), довіра (розумне керування вибудовує довіру) (рис. 2).

Рис. 2. Глобальні принципи управлінського обліку

Джерело: сформовано авторами на основі [3]

Кожен з перерахованих принципів має своєпояснення та заслуговує окремої уваги, аналізу та відповідної адаптації для розуміння особливостей їх впровадження у вітчизняну практику.

У даному підрозділі зупинимося детальніше саме на принципі «Розумне керування вибудовує довіру» (рис. 3), оскільки він тісно пов'язаний з концепцією сталого розвитку та екологічною безпекою.

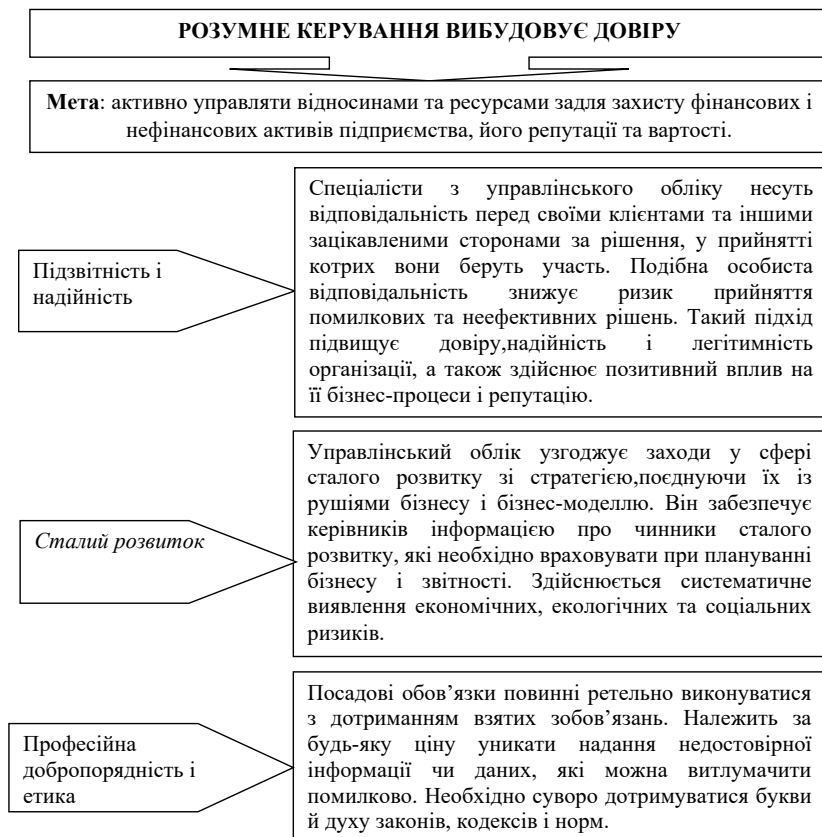

Рис. 3. Характеристика принципу «Розумне керування вибудовує довіру»

Джерело: узагальнено авторами на основі [3]

Завдяки принципу «Розумне керування вибудовує довіру» процес прийняття рішень стає більш об'єктивним та створює оптимальний баланс серед короткострокових комерційних інтересів організації й довгострокової вартості для зацікавлених сторін, тим самим посилює довіру та створює ефект надійності. Визначена мета цього принципу сформульована як необхідність активно управляти відносинами та ресурсами для захисту фінансових і нефінансових активів компанії, її репутації та вартості.

Власне, шляхом впровадження та дотримання глобальних принципів управлінського обліку створюються умови, з одного боку, для зростання вартості бізнесу, а з іншого – для сталого розвитку економіки у тому розумінні, що це такий розвиток країн і регіонів, коли економічне зростання, матеріальне виробництво і споживання, а також інші види діяльності суспільства відбуваються в межах, які визначаються здатністю екосистем відновлюватися, поглинати забруднення і підтримувати життєдіяльність теперішніх та майбутніх поколінь [11].

В межах даного принципу управлінський облік має забезпечити керівників підприємства інформацією про фактори сталого розвитку, які необхідно враховувати при плануванні бізнесу та складанні звітності.

Для забезпечення своєї життєдіяльності в довготривалій перспективі підприємство повинно адаптуватися до вимушеного скорочення ресурсів та знижувати свою залежність від викопних енергоносіїв, розвивати відповідні навички, визначати та мінімізувати негативні чинники свого впливу на суспільство і довкілля. Економічна діяльність підприємства залежить від зовнішніх чинників та глобальних тенденцій і, водночас, впливає на них. Таким чином, розуміння справжньої ціни обраних варіантів та її врахування при прийнятті рішень стає все важливішим для підприємства. Наприклад, ціна, яку підприємство платить за продукцію, - це не лише частина її справжньої вартості, оскільки виробництво такої продукції може потребувати вирубки лісів, що призводить до збільшення викидів двооксиду вуглецю в атмосферне повітря і – як наслідок – до кліматичних змін.

Концепція сталого розвитку сформувалась в результаті об'єднання трьох основних складових: економічної, соціальної та екологічної. Підходи до тлумачення сталого розвитку загалом відображують ідею, що якість життя людей і стан суспільства знаходяться під впливом сукупності економічних, соціальних й екологічних факторів (рис. 4).

Нині найбільших утисків зазнає саме екологічна складова, тому їй необхідно приділяти особливу увагу. Розвиток повинен ґрунтуватися на збереженні живої природи, захисті структури, функцій і різноманітності природних систем, від яких залежать біологічні види. Для цього необхідно зберігати системи підтримки життя (життєзабезпечення), зберігати біорізноманітність і забезпечити стійке використання поновлюваних природних ресурсів [4].

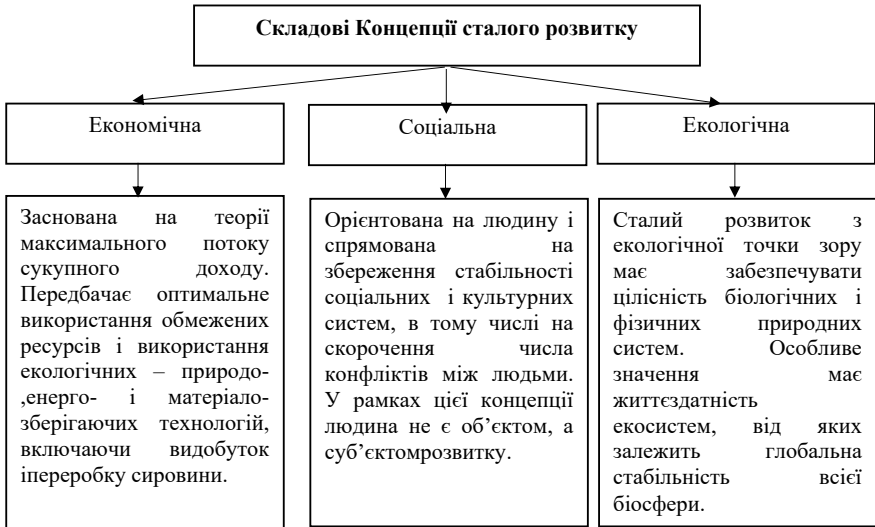

Рис. 4. Зміст складових Концепції сталого розвитку

Джерело: сформовано авторами

Екологічними передумовами необхідності сталого розвитку є: забруднення навколишнього природного середовища; формування нових зон техногенних лих; порушення біохімічних циклів на глобальному та локальному рівнях; вичерпання запасів сировинних та енергетичних ресурсів; техногенні порушення цілісності поверхні, втрати рекреаційного потенціалу та естетичної цілісності ландшафтів, зменшення площ лісів і родючих земель; водна і вітрова ерозія ґрунтів, виникнення катастрофічних паводків і вітровалів; замулювання і зникнення малих річок, руйнування і деградація водних екосистем; зменшення біорізноманіття; погіршення якості питної води та продуктів харчування.

Бізнес сприймає природні ресурси, як практично безкоштовний виробничий ресурс, які у процесі здійснення виробничої діяльності не лише надміру забруднюються та вичерпуються, погіршується стан довкілля, створюються перешкоди для його самовідтворення [15].

Екологізація є основним напрямом діяльності аграрних підприємств і базується на освоєні еколого-економічних методів господарювання для забезпечення розширеного відтворення природних ресурсів за рахунок формування стійких еколого-економічних систем, збільшення обсягів виробництва конкурентоспроможної екологічно безпечної продукції,

створення агросистем за використання екологічних методів господарювання.

Аграрний сектор економіки завдає негативного впливу на стан довкілля. Зокрема, негативно впливають і викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря (рис. 5).

Рис. 5. Динаміка викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря України, тис.т

Джерело: побудовано авторами на основі даних Державної служби статистики України [14].

Хоча, за даними рис. 5, аграрний сектор не найбільше впливає на їх загальну кількість, але останні роки мають тенденцію до збільшення частки викидів сільського господарства.

Вагомим фактором, що негативно впливає на екологічну складову сталого розвитку аграрного сектора, є неконтрольоване внесення мінеральних добрив.

На рисунку 6 подано інформацію про динаміку використання мінеральних та органічних добрив в Україні протягом 2015-2019 рр. З графіку видно, що використання органічних добрив збільшилося на 7,98 % (10405,7 тис. т проти 9636,3 тис. т) в порівнянні до базового року, використання мінеральних добрив, також збільшилося на 33,97 % (2138,5 тис. т проти 1412,0 тис. т).

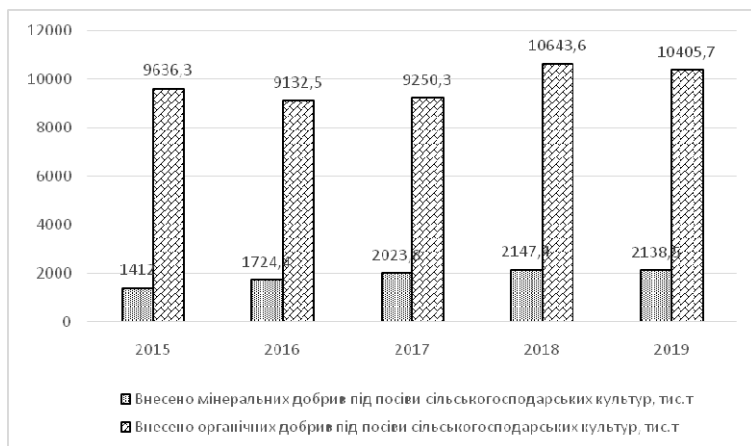

Рис. 6. Динаміка обсягів внесених мінеральних та органічних добрив в Україні

Джерело: побудовано авторами на основі даних Державної служби статистики України [14]

Застосовуючи принцип управлінського обліку «Розумне керування вибудовує довіру», потрібно розглядати фактори впливу на сталий розвиток аграрного бізнесу в їх інтеграційній єдності, взаємовпливі і узгодженні з природними передумовами. Особливим пріоритетом для України є гармонійний розвиток людського потенціалу, довкілля і економіки держави. Сталий розвиток аграрного бізнесу повинен відбуватися на основі інноваційної моделі, переорієнтації на стійке підвищення конкурентоздатності, урахуванні екологічних факторів, поліпшення умов проживання у сільській місцевості.

Головний засіб виробництва аграрного бізнесу – земля. Вирішальну роль на формування сталого розвитку аграрного сектору відіграють такі зовнішні фактори як: економічна ситуація в країні, наростання кризи доходів, зміна в розподілі доходів населення, величина й доступність кредитів, зростання цін на енергоресурси; доступність ресурсів; конкурентне середовище; розвиненість внутрішнього попиту; державна підтримка; розвиток ринків збуту; інституційне середовище; державна науково-технічна політика; інвестиційний клімат; цінова і податкова політика; природні умови; стан навколишнього середовища та природних ресурсів. Наведена група факторів є однією із найголовніших умов функціонування та розвитку аграрного сектору, через те що прямо

впливає на ефективність діяльності суб'єктів господарської діяльності та регулює внутрішні чинники стимулюючи або стримуючи їх.

На сталий розвиток аграрного сектору впливають і внутрішні фактори: наявність висококваліфікованих менеджерів, здатних приймати оптимальні управлінські рішення, забезпечення сільськогосподарського виробництва кваліфікованими кадрами, інвестиційна активність, інновації [7].

До екологічних факторів впливу на сталий розвиток аграрного бізнесу доцільно віднести: раціональне природокористування; енергоємність виробництва; цілісну систему збереження та відтворення природних ресурсів; рівень розораності і деградації сільськогосподарських земель; комплексну переробку сировини та використання відходів виробництва.

За вимогою глобальних принципів, управлінський облік має докладно розуміти бізнес-модель господарюючого суб'єкта, ринкові умови та макроекономічне середовище. Бізнес-модель формулює механізми створення, забезпечення і збереження вартості. Бізнес-модель підприємства – це обрана ним система чинників виробництва, господарських операцій, продукції, що виробляється і результатів. Управлінський облік пов'язує стратегію з бізнес-моделлю за допомогою системи управління ефективністю.

Управлінський облік має посідати центральне місце в організації, бути на перетині фінансів і менеджменту та пропонувати структуровані рішення для неструктурованих проблем.

Успіх суб'єкта господарювання будується на ефективному управлінському обліку. Глобальні принципи управлінського обліку «з'єднують точки», дозволяючи побачити прямий зв'язок між цілями підприємства і методами управлінського обліку. Вони застосовуються в роботі зі спеціалістами з управлінського обліку (у відповідності до посадових повноважень) і можуть стосуватися: самих спеціалістів (фахівців), управління ефективністю організації, практики управлінського обліку.

Автори глобальних принципів управлінського обліку приділяють величезну увагу компетенціям та досвідченості фахівців, які, застосовуючи принципи, повинні підтримувати й покращувати систему управління ефективністю підприємницької діяльності. Вказані особи повинні: а) застосовувати навички бухгалтерського і фінансового обліку;

б) забезпечити застосування цих навичок в умовах бізнесу; в) впливати на рішення, дії та поведінку інших осіб; г) бути лідерами на різних рівнях організації (рис. 7).

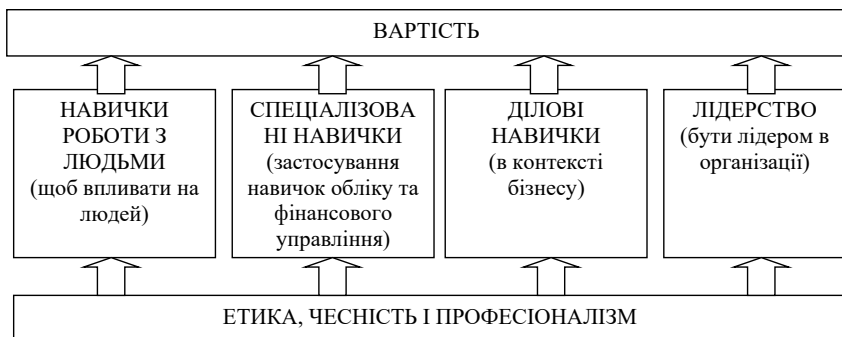

Рис. 7. Модель компетенцій фахівців з управлінського обліку
Джерело: сформовано авторами на основі [3]

Застосування принципу управлінського обліку «Розумне керування вибудовує довіру», перш за все, має здійснюватися в системі управління ефективністю, яка включає в себе стратегію, поточне планування, виконання планів та здійснення контролю всіх складових (рис. 8).

Рис. 8. Застосування Глобальних принципів управлінського обліку для системи управління ефективністю

Джерело: сформовано авторами на основі [3]

Глобальними принципами охоплюються практично всі сфери діяльності: трансформація витрат і управління ними, зовнішня звітність, фінансова стратегія, внутрішній контроль, оцінка ефективності інвестицій, управління і бюджетний контроль, ціни, знижки і рішення щодо продуктів, управління проектами, дотримання нормативно-правових актів, управління ресурсами, управління ризиками, стратегічний податковий контроль, управління фінансами, внутрішній аудит.

У процесах внутрішнього контролю на підприємстві розробляються і реалізуються відповідні стратегії, процеси і процедури контролю за найбільш вразливими сферами, які включають: чинники екологічного виробництва (доступність, якість, безпечність і витрати); господарські операції, в результаті яких чинники виробництва перетворюються на готову продукцію; продукція, що виробляється (якість, кількість, збереженість, ефективність і прибуток); результати.

Під час визначення стратегії підприємства щодо оцінки ефективності інвестицій, обов'язково слід звернути увагу на врахування екологічних чинників.

Не менш важливою сферою діяльності підприємства є управління ризиками. В еколого-правовій літературі в основі екологічної небезпеки будь-якої господарської діяльності розглядається присутність екологічного ризику, який може призвести до заподіяння екологічної шкоди [1, с. 29-30], тобто до будь-якого погіршення стану навколишнього природного середовища внаслідок порушення правових екологічних вимог, та пов'язане з ним зменшення або знищення охоронюваних законом екологічних майнових чи немайнових благ, включаючи довкілля, життя і здоров'я людини, майно фізичних і юридичних осіб [10, с. 147-150; 12, с. 10-46].

Управління екологічними ризиками інтегрується у функцію управлінського обліку і тісно взаємодіє з системою управління ефективністю. Важливу роль відіграє інформація про зовнішні умови і ключові ознаки небезпеки. Підприємство повинно створити у зацікавлених сторін впевненість у тому, що воно управляє ризиками ефективно. Така впевненість забезпечується за рахунок інформативної звітності, яка стосується основних ризиків, а також систем управління і контролю ризиків.

При стратегічному податковому контролі підприємство повинно завоювати довіру зацікавлених сторін, звітуючи про свій внесок в економіку, а також відкрито інформуючи про сплату екологічного

податку. Податковий менеджмент повинен бути спрямований на запобігання ситуацій чи наслідків, які можуть негативно вплинути на репутацію суб'єкта бізнесу.

Таким чином, сталий розвиток займає вагоме місце у стратегії підприємства, яке прагне посилити довіру зацікавлених сторін і створити ефект надійності. Формування цілісної системи управлінського обліку знаходиться на стадії становлення. Проте, для деяких підприємств це питання на часі. Тому є нагода для спеціалістів з управлінського обліку оволодіти цими знаннями, щоб допомагати підприємствам створювати, реалізовувати та вдосконалювати їхні стратегії з урахуванням забезпечення економічної, соціальної та екологічної ефективності.

Глобальні принципи управлінського обліку, розроблені Американським інститутом сертифікованих публічних бухгалтерів (АІСРА) та Привілейованим інститутом управлінських бухгалтерів (СІМА), увібрали в себе кращі практики зарубіжних країн, а тому заслуговують на визнання. Сформульовані принципи є важливою складовою системи управлінського обліку та допомагають підприємствам досягти успіху в умовах сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Андрейцев В.І. Право екологічної безпеки: навч. та наук.-практ. посіб. К.: Знання-Прес, 2002. 331 с.
2. Аткінсон Е.А., Банкер Р.Д., Каплан Р.С., Янг С.М. Управленческий учет. Пер. с англ. 3-е изд. М.: Вильямс, 2005. 878 с.
3. Глобальні принципи управлінського обліку. Американський інститут сертифікованих публічних бухгалтерів; Інститут привілейованих управлінських бухгалтерів. URL:<https://www.cgma.org/content/dam/cgma/resources/reports/downloadabledocuments/ukranian-full-gmaps-document.pdf>.
4. Екологія та соціальний захист: Програма сталого розвитку України. URL: <http://www.esz.org.ua/?pageid=575>
5. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 06.07.1999 р. № 96-XIV. *Верховна Рада України. 1999.* URL: <http://https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
6. Ивашевич В. Б. Бухгалтерский управленческий учет. М.: Магистр: ИНФРА-М, 2011. 576 с.
7. Кравченко Ю. М., Антощенкова В. В. Фактори сталого розвитку економіки аграрного сектору. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.* 2019. Вип. 200. С. 174-183
8. Красова О.С. Управленческий учет в США. М. : ООО «Журнал «Горячая линиябухгалтера», 2006. 168 с.
9. Нападівська Л.В. Базові принципи управлінського обліку. *Актуальні проблеми економіки.* 2013. № 1 (139). С. 173-181

10. Петров В.В. Экология и право. М.: Юридическая литература. 1981. 224 с.
11. Подборка материалов для прессы по Саммиту по устойчивому развитию 2015 года: Время глобальных действий в интересах людей и планеты. URL:http://www.un.org/sustainabledevelopment/ru/wp-content/uploads/sites/5/2015/08/FAQs_Sustainable_Development_Summit.pdf
12. Розовский Б.Г. Правовое стимулирование рационального природопользования. К.: Наукова думка, 1981. 238 с.
13. Словарь иностранных слов. 15-е изд. испр. М.: Русский язык, 1988. 608 с.
14. Статистичний щорічник України 2019. Державна служба статистики України. URL:<http://www.ukrstat.gov.ua/>
15. Тринько Р.І., Стадник М.Є. Екологічна складова сталого розвитку. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 1. С. 112-120
16. Хорнгрен Ч., Фостер Дж., Датар Ш. Управленческий учет. Пер. с англ. 10-е изд. СПб.: Питер, 2005. 1008 с.

3.2. Формування та обліковий супровід витрат логістичного сегменту підприємства

Сучасні тенденції розвитку економіки, розширення впливу потужних інформаційних технологій, пандемія коронавірусу та пов'язана з нею економічна криза створюють підґрунтя для запровадження нових проєктів та методів ведення бізнесу. На сьогодні, мало виготовити продукт, необхідно побудувати логістичну систему його просування безпосередньо до замовника чи кінцевого споживача з отриманням очікуваного фінансового результату.

Діяльність підприємств повинна, відповідно, бути спрямована на мінімізацію сукупних витрат, що супроводжують надходження виробничих запасів(вибір каналу надходження, ідентифікація постачальника), зберігання матеріальних цінностей (ефективне використання складського господарства), збутгової продукції, товарів, виконання робіт, надання послуг (транспортне забезпечення, пошук, диверсифікація каналів реалізації), проведення післяпродажного обслуговування споживачів.

Для виокремлення логістичних витрат, необхідно проводити їх розгляд за класифікаційними ознаками, що дасть можливість не тільки структурувати логістичні витрати, а й спланувати склад і структуру витрат на майбутнє, обліковувати, аналізувати, контролювати, регулювати їх розмір відповідно до конкретних виробничих потреб, виявляти резерви оптимізації, а також здійснювати ефективне управління ними. Відповідно, підприємства мають досить гостру потребу у створенні інформаційної

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК НАУКА: ВІД ОСНОВ ДО НАУКОВОЇ КАРТИНИ СВІТУ

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

*За науковою редакцією доктора економічних наук
професора В. Я. Плаксієнка*

Друкується в авторській редакції

Підписано до друку 25.05.2021 р. Формат 60х84 1/16.
Друк лазерний. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 21,25. Тираж 300 прим.

ТОВ «Центр учбової літератури»
вул. Лаврська, 20, м. Київ

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2458 від 30.03.2006 р.